

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 12 november 1998 *

I mål C-399/96,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget, från Cour de travail de Bruxelles, att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Europièces SA i likvidation

och

Wilfried Sanders,

Automotive Industries Holding Company SA i konkurs,

angående tolkningen av rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter (EGT L 61, s. 26; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 91),

meddelar

* Rättegångsspråk: franska.

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden G. Hirsch samt domarna G. F. Mancini (referent) och R. Schintgen,

generaladvokat: G. Cosmas,
justitiesekreterare: R. Grass,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

- Förenade kungarikets regering, genom Lindsey Nicoll, Treasury Solicitor's Department, i egenskap av ombud, biträdd av E. Sharpston, barrister,
- Europeiska gemenskapernas kommission, genom M. Patakia, rättstjänsten, i egenskap av ombud,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 7 maj 1998 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

¹ Cour de travail de Bruxelles har genom beslut av den 11 december 1996, som inkom till domstolens kansli den 17 december samma år, med stöd av artikel 177 i

EG-fördraget ställt en fråga om tolkningen av rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter (EGT L 61, s. 26; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 91, nedan kallat direktivet).

- 2 Denna fråga har uppkommit i en tvist mellan handelsrepresentanten Wilfried Sanders och Europièces SA i likvidation (nedan kallat Europièces) angående avgångsvederlag och annan ersättning.

Gemenskapsrätten

- 3 Enligt artikel 1.1 i direktivet skall detta tillämpas vid överlåtelse av ett företag, en verksamhet eller del av en verksamhet till en annan arbetsgivare, genom lagenlig överlåtelse eller fusion.
- 4 Enligt artikel 3.1 första stycket skall överlåtarens rättigheter och skyldigheter på grund av ett anställningsavtal eller ett anställningsförhållande som gäller vid tidpunkten för överlåtelsen till följd av en sådan överlåtelse övergå på förvärvaren.
- 5 I artikel 4.1 i direktivet föreskrivs att överlåtelsen av ett företag, en verksamhet eller en del av en verksamhet inte i sig skall utgöra skäl för uppsägning från överlåtarens eller förvärvarens sida. Denna bestämmelse skall dock inte hindra uppsägningar som sker av ekonomiska, tekniska eller organisatoriska skäl där förändringar i arbetsstyrkan ingår.

- 6 I artikel 4.2 i direktivet föreskrivs vidare att om anställningsavtalet eller anställningsförhållandet upphör därför att överlåtelsen enligt artikel 1.1 medför en genomgripande förändring av arbetsvillkoren som är till nackdel för arbetstagaren, skall arbetsgivaren anses vara ansvarig för att anställningsavtalet eller anställningsförhållandet har upphört.

- 7 Under förfarandet vid domstolen har direktivet ersatts av rådets direktiv 98/50/EG av den 29 juni 1998 (EGT L 201, s. 88).

Den nationella rätten

- 8 Direktivet genomfördes i belgisk rätt genom andra kapitlet i kollektivavtal nr 32a av den 7 juni 1985, om skydd för arbetstagares rättigheter vid byte av arbetsgivare till följd av en lagenlig överlåtelse av företag, som innehåller regler om arbetstagares rättigheter vid fortsatt anställning vid övertagande av tillgångar efter konkurs eller ackord, vilket har givits tvingande verkan genom kunglig kungörelse av den 25 juli 1985 (*Moniteur belge* av den 9 augusti 1985, s. 11527), och som bland annat har ändrats genom kollektivavtal nr 32c av den 19 december 1989, vilket gavs tvingande verkan genom kunglig kungörelse av den 6 mars 1990 (*Moniteur belge* av den 21 mars 1990, s. 5114).

- 9 I tredje kapitlet i kollektivavtal nr 32a regleras arbetstagares rättigheter vid byte av arbetsgivare vid övertagande av tillgångar efter konkurs eller ackord. I synnerhet föreskrivs att kollektivavtalet endast är tillämpligt om tillgångarna övertas inom sex månader efter konkursen eller ackordsuppgörelsen. Om så inte är fallet omfattas personalen inte av kollektivavtalet.

Twisten vid den nationella domstolen

- 10 Wilfried Sanders har sedan den 15 februari 1974 varit anställd av Europièces som handelsrepresentant vid kontoret i Erpent. I juli 1993 försattes Europièces i frivillig likvidation och en likvidator utsågs. Den 27 juli samma år blev Wilfried Sanders uppsagd av likvidatorn med en uppsägningstid på 22 månader.
- 11 Den 13 augusti 1993 erhöll Wilfried Sanders en skrivelse från Europièces lividator i vilken han meddelade att Europièces hade överlåtit en del lager och material till Automotive Industries Holding Company SA (nedan kallat Automotive Industries), att Automotive Industries inte helt och hållet hade övertagit Europièces verksamhet och att Wilfried Sanders från och med den 24 augusti skulle arbeta för bolaget i likvidation vid dess kontor i Bryssel, direkt underställd bolagets representant. Likvidatorn uppgav även i denna skrivelse att han informerats om att Automotive Industries hade erbjudit vissa medlemmar av personalen anställning, bland annat Wilfried Sanders, som dock hade tackat nej till detta erbjudande.
- 12 I skrivelse av den 18 augusti 1993 frågade Wilfried Sanders varför han, som representant för kontoret i Erpent och för det område som täcker provinsen Namur, Luxembourg och Hainaut, skulle arbeta för bolaget i likvidation vid kontoret i Bryssel. I skrivelse av den 25 augusti preciserade likvidatorn endast Wilfried Sanders roll och arbetsuppgifter. Han skulle bidra till en optimal realisering av bolagets lager och bidra till en minskning av underskottet i Europièces. Enligt likvidatorn var denna uppräknning inte uttömmande utan den kunde komma att ändras senare. Han uppgav vidare att Europièces verksamhet, som nu endast existerade för likvidationens genomförande, endast omfattade realisering av lagret.
- 13 I skrivelse av den 8 september 1993 begärde Wilfried Sanders att likvidatorn skulle förtydliga om han även i fortsättningen i huvudsak skulle arbeta som handelsrepresentant eller om han skulle utföra andra arbetsuppgifter. Wilfried Sanders uppgav samtidigt att han inte kunde acceptera att hans arbetsuppgifter ändrades.

- 14 Den 20 september 1993 svarade likvidatorn att det inte förelåg någon avsikt att ensidigt ändra Wilfried Sanders arbetsuppgifter, men att det till följd av omständigheterna och rättsliga krav var nödvändigt att tilldela honom andra arbetsuppgifter.
- 15 Till följd av ytterligare en skriftväxling tillsände Wilfried Sanders den 18 oktober 1993 likvidatorn en sista skrivelse i vilken han konstaterade att hans kontrakt som handelsrepresentant hade upphävts ensidigt eller i vart fall blivit uppsagt.
- 16 Wilfried Sanders väckte därefter talan vid Tribunal du travail de Bruxelles mot både Europièces och Automotive Industries.
- 17 Tribunal de travail de Bruxelles fastslog att det i målet hade skett en överlåtelse av lagret, kunderna och hyreskontraktet eller äganderätten till fastigheten i Erpent och att den ekonomiska enheten i Erpent, till vilken Wilfried Sanders hörde, i vart fall hade överlåtits med samma identitet, eftersom Automotive Industries drev vidare en identisk verksamhet.
- 18 I dom av den 5 september 1995 förpliktade Tribunal de travail de Bruxelles Europièces att till Wilfried Sanders utge ersättning jämte lagstadgad ränta. Den fastslog även att talan mot Automotive Industries kunde prövas i sak och anmodade Wilfried Sanders att yttra sig över huruvida direktivet är tillämpligt vid överlåtelse av bolag i frivillig likvidation och i förekommande fall justera talan i enlighet med detta.

Begäran om förhandsavgörande

- 19 Den 16 november 1995 överklagade Europièces domen av den 5 september till Cour de travail de Bruxelles. Vad gäller talan mot Automotive Industries, som senare gick i konkurs, gjorde Wilfried Sanders gällande vid denna domstol att det var fråga om en överlåtelse av företag i den mening som avses i direktivet, eftersom överlåtelsen av verksamheten vid enheten i Erpent ägde rum under det inledande skedet av likvidationsförfarandet. Den belgiska lagstiftaren har inte likställt en överlåtelse vid likvidation med en överlåtelse vid konkurs.
- 20 I dom av den 11 december 1996 påpekade Cour de travail de Bruxelles att avtalet om överlåtelse av tillgångar mellan Europièces och Automotive Industries inte hade kunnat uppvisas, och att det därför var omöjligt att i detalj få kännedom om avtalets innehåll. Även om det föreföll som om den ekonomiska enheten i Erpent hade överlåtits, hade Wilfried Sanders inte framfört tillräckligt övertygande argument till stöd för att direktivet skall vara tillämpligt när ett bolag försätts i frivillig likvidation.
- 21 Under dessa omständigheter beslutade Cour de travail de Bruxelles att fastställa domen i den del som avsåg Europièces och att vilandeförklara målet i den del som avsåg Automotive Industries samt att ställa följande fråga till domstolen:
- ”Är direktiv 77/187 tillämpligt i ett fall då ett bolag i likvidation överlåter alla eller delar av sina tillgångar till ett annat bolag som därefter utfärdar arbetsinstruktioner för en arbetstagare vilka bolaget som försätts i likvidation anser skall utföras?”
- 22 Det skall inledningsvis undersökas om frågan kan besvaras eller om den, vilket den brittiska regeringen har gjort gällande, skall avvisas med motiveringen att den hän-

skjutande domstolen har underlåtit att upplysa domstolen om den faktiska och rättsliga bakgrunden till denna fråga.

- 23 Det är riktigt att domstolen har fastslagit att det krävs att den nationella domstolen klargör den faktiska och rättsliga bakgrunden till de frågor som ställs, eller att den åtminstone förklarar de faktiska omständigheter som ligger till grund för dessa frågor, eftersom det är nödvändigt att komma fram till en tolkning av gemenskapsrätten som är användbar för den nationella domstolen (dom av den 26 januari 1993 i de förenade målen C-320/90 — C-322/90, Telemarsicabruzzo m. fl., REG 1993, s. I-393, punkt 6, svensk specialutgåva, volym 14, beslut av den 26 april 1993 i mål C-386/92, Monin Automobiles, REG 1993, s. I-2049, punkt 6, och beslut av den 8 juli 1998 i mål C-9/98, Agostini, REG 1998, s. I-4261, punkt 4).
- 24 I förevarande fall skall det dock konstateras att uppgifterna i de handlingar som den nationella domstolen har ingett är tillräckliga för att domstolen skall kunna tolka gemenskapens rättsregler i förhållande till den situation som är föremål för tvisten vid den nationella domstolen. Vidare avser detta mål rättsregler om det belgiska likvidationsförfarandet som domstolen till stora delar redan har insikt i till följd av en tidigare begäran om förhandsavgörande (dom av den 12 mars 1998 i mål C-319/94, Dethier Équipement, REG 1998, s. I-1061).
- 25 Den nationella domstolens fråga kan därför under dessa omständigheter besvaras.
- 26 Den nationella domstolen vill genom denna fråga för det första få klarhet i huruvida artikel 1.1 i direktivet skall tolkas på så sätt att direktivet är tillämpligt i det fall då ett bolag i frivillig likvidation överlåter alla eller delar av sina tillgångar till ett annat bolag, som därefter utfärdar arbetsinstruktioner för en arbetstagare vilka bolaget som försatts i likvidation anser skall utföras. För att med beaktande av omständigheterna i förevarande mål kunna ge den nationella domstolen ett ändamålsenligt svar, bör det för det andra undersökas huruvida artikel 3.1 i direktivet utgör hinder för att en av överlåtarens arbetstagare vid tidpunkten för överlåtelsen motsätter sig att hans anställningsavtal eller anställningsförhållande övergår till förvärvaren.

Huruvida en överlåtelse i direktivets mening kan anses föreligga

- 27 Det skall inledningsvis påpekas att direktivet inte är tillämpligt på en överlåtelse av ett företag, en verksamhet eller en del av en verksamhet inom ramen för ett konkursförfarande (dom av den 7 februari 1985 i mål 135/83, Abels, REG 1985, s. 469; svensk specialutgåva, volym 8).
- 28 Det följer av domstolens rättspraxis att det avgörande kriteriet för att bedöma om en överlåtelse av ett företag som är föremål för ett administrativt eller rättsligt förfarande faller inom direktivets tillämpningsområde är syftet med det aktuella förfarandet (dom av den 25 juli 1991 i mål C-362/89, D'Urso m. fl., REG 1991, s. I-4105, punkt 26, och dom av den 7 december 1995 i mål C-472/93, Spano m. fl., REG 1995, s. I-4321, punkt 24). Vidare skall också det ifrågavarande förfarandets utformning beaktas, särskilt i den mån det påverkar frågan om företagets fortsatta drift, samt direktivets syften (domen i det ovannämnda målet Dethier Équipement, punkt 25).
- 29 I punkt 27 i domen i det ovannämnda målet Dethier Équipement fastslog domstolen att även om syftena med tvångslikvidation ibland kan påminna om syftena med en konkurs, är det inte nödvändigtvis så, eftersom detta förfarande kan tillämpas i samtliga fall då ett bolags verksamhet skall bringas att upphöra, oavsett skälen härför.
- 30 Eftersom det kriterium som avsåg syftet med tvångslikvidationen inte föreföll vara avgörande, undersökte domstolen detta förfarandes utformning.
- 31 Vad särskilt gäller likvidatorns utnämning och funktion fastslog domstolen i punkt 30 i domen i det ovannämnda målet Dethier Équipement att ett företag i

tvångslikvidation befinner sig i en situation som avsevärt skiljer sig från situationen för ett företag i konkurs och att domstolen, då den fastslog att direktivet inte är tillämpligt i det senare fallet, grundade sig på skäl som inte behöver vara giltiga i fråga om tvångslikvidation.

32 I domen i det ovannämnda målet Dethier Équipement kom domstolen således fram till att direktivet är tillämpligt på en överlåtelse av ett företag i tvångslikvidation när verksamheten drivs vidare. Domstolen påpekade bland annat i punkt 31 att om verksamheten drivs vidare under tvångslikvidationen, är den fortsatta driften säkerställd vid överlåtelse av företaget. Följaktligen kan inget motivera att arbetstagarna berövas de rättigheter som de har enligt direktivet, under de omständigheter som där anges.

33 I förevarande fall skall det erinras om att frivillig likvidation i huvudsak är detsamma som tvångslikvidation, bortsett från att det är bolagsstämman och inte en domstol som beslutar om likvidation, utser likvidator och bemyndigar denne. Endast när erforderlig majoritet inte uppnås bland bolagsmännen kan bolaget vända sig till domstol för att få bolaget försatt i likvidation. Domstolen förordnar en likvidator i enlighet med bolagets stadgar eller bolagsstämmans beslut utom om det förefaller som om samarbetssvårigheterna mellan bolagsmännen hindrar bolagsstämman från att uttala sig, i vilket fall domstolen förordnar en tvångslikvidator.

34 Det förefaller således som om frivillig likvidation, åtminstone i vissa delar, skiljer sig från konkurs i än större utsträckning än vad tvångslikvidation gör.

35 Med hänsyn till vad ovan anförts skall det fastslås att de skäl som i domen i det ovannämnda målet Dethier Équipement låg till grund för domstolens bedömning,

att direktivet är tillämpligt vid överlåtelser under tvångslikvidationsförfarandet, a fortiori även gäller när det företag som överläts är försatt i frivillig likvidation.

- 36 Den första delen av frågan såsom den omformulerats ovan skall följaktligen besvaras på så sätt att artikel 1.1 i direktivet skall tolkas så, att direktivet är tillämpligt i det fall då ett bolag i frivillig likvidation överlåter alla eller delar av sina tillgångar till ett annat bolag, som därefter utfärdar arbetsinstruktioner för en arbetstagare vilka bolaget som försatts i likvidation anser skall utföras.

Huruvida arbetstagaren har möjlighet att motsätta sig att hans anställningsavtal eller anställningsförhållande övergår till förvärvaren

- 37 Beträffande den andra delen av frågan såsom den omformulerats ovan, framgår det av domstolens fasta rättspraxis att direktivets syfte är att skydda arbetstagarnas rättigheter vid byte av arbetsgivare och göra det möjligt för dem att fortsätta sin anställning hos den nye arbetsgivaren på samma villkor som hos överlåtaren (se domen i det ovannämnda målet D'Urso m. fl., punkt 9, och dom av den 16 december 1992 i de förenade målen C-132/91, C-138/91 och C-139/91, Katsikas m. fl., REG 1992, s. I-6577, punkt 21; svensk specialutgåva, volym 13).

- 38 Det skydd som tillförsäkras genom direktivet saknar emellertid ändamål när den berörde själv, genom ett beslut som han har fattat av egen fri vilja, bestämmer sig för att efter överlåtelsen inte fortsätta anställningsförhållandet med den nya arbetsgivaren. I ett sådant fall har domstolen redan fastslagit att artikel 3.1 i direktivet inte är tillämplig (dom av den 11 juli 1985 i mål 105/84, Danmols Inventar, REG 1985, s. 2639, och domen i det ovannämnda målet Katsikas m. fl., punkt 30).

- 39 För det fall en arbetstagare av egen fri vilja bestämmer sig för att inte fortsätta anställningsavtalet eller anställningsförhållandet med förvärvaren, ankommer det på medlemsstaterna att fastställa hur anställningsavtalet eller anställningsförhållandet skall tolkas. Medlemsstaterna kan i sådana fall i synnerhet föreskriva att anställningsavtalet eller anställningsförhållandet skall anses ha upphört antingen på grund av arbetstagaren eller på grund av arbetsgivaren. Medlemsstaterna kan även föreskriva att anställningsavtalet eller anställningsförhållandet kvarstår med överlåtaren (dom av den 7 mars 1996 i de förenade målen C-171/94 och C-172/94, Merckx och Neuhuys, REG 1996, s. I-1253, punkt 35).
- 40 Det skall för övrigt erinras om att det framgår av artikel 4.2 i direktivet att om anställningsförhållandet eller anställningsavtalet upphör därför att överlåtelsen enligt artikel 1.1 medför en genomgripande förändring av arbetsvillkoren som är till nackdel för arbetstagaren, skall arbetsgivaren anses vara ansvarig för att anställningsförhållandet eller anställningsavtalet har upphört.
- 41 Det framgår emellertid av beslutet om hänskjutande att vissa medlemmar av personalen hade erbjudits anställning, bland annat den berörde, som dock hade tackat nej till detta erbjudande.
- 42 Vidare framgår att likvidatorn har informerat den berörde om att det inte förelåg någon avsikt att ensidigt ändra den berördes arbetsuppgifter, men att det på grund av omständigheterna och rättsliga krav var nödvändigt att tilldela honom andra arbetsuppgifter.
- 43 Det ankommer under dessa omständigheter på den nationella domstolen att undersöka varför arbetstagaren tackade nej till det erbjudna anställningsavtalet och fastställa huruvida nämnda anställningserbjudande medförde en genomgripande förändring av arbetsvillkoren som var till nackdel för arbetstagaren.
- 44 Med hänsyn till vad som ovan anförts skall den andra delen av frågan såsom den omformulerats ovan besvaras på så sätt att artikel 3.1 i direktivet inte utgör hinder

för att en av överlåtarens arbetstagare vid tidpunkten för överlåtelsen motsätter sig att hans anställningsavtal eller anställningsförhållande övergår till förvärvaren, under förutsättning att detta beslut har fattats av egen fri vilja. Det ankommer på den nationella domstolen att fastställa om det anställningsavtal som förvärvaren erbjuder medför en genomgripande förändring av arbetsvillkoren som är till nackdel för arbetstagaren. I ett sådant fall är medlemsstaterna enligt artikel 4.2 i direktivet skyldiga att föreskriva att arbetsgivaren skall anses vara ansvarig för att anställningsförhållandet eller anställningsavtalet har upphört.

Rättegångskostnader

- 45 De kostnader som har förorsakats den brittiska regeringen och kommissionen, vilka har inkommit med yttranden till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

— angående den fråga som genom beslut av den 11 december 1996 har ställts av Cour de travail de Bruxelles — följande dom:

- 1) Artikel 1.1 i rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter skall tolkas så, att direktivet är tillämpligt i det fall då ett bolag i frivillig

likvidation överlåter alla eller delar av sina tillgångar till ett annat bolag, som därefter utfärdar arbetsinstruktioner för en arbetstagare vilka bolaget som försatts i likvidation anser skall utföras.

- 2) Artikel 3.1 i direktivet utgör inte hinder för att en av överlåtarens arbetstagare vid tidpunkten för överlåtelsen motsätter sig att hans anställningsavtal eller anställningsförhållande övergår till förvärvaren, under förutsättning att detta beslut har fattats av egen fri vilja. Det ankommer på den nationella domstolen att fastställa om det anställningsavtal som förvärvaren erbjuder medför en genomgripande förändring av arbetsvillkoren som är till nackdel för arbetstagaren. I ett sådant fall är medlemsstaterna enligt artikel 4.2 i direktivet skyldiga att föreskriva att arbetsgivaren skall anses vara ansvarig för att anställningsförhållandet eller anställningsavtalet har upphört.

Hirsch

Mancini

Schintgen

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 12 november 1998.

R. Grass

G. Hirsch

Justitiesekreterare

Ordförande på andra avdelningen